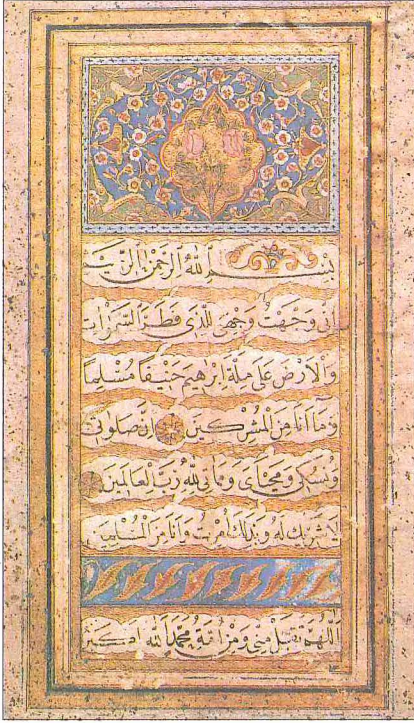

Kurban kesimi sırasında ölkemizde okunması yaygınlık kazanan bazı dua ve zikirler

yünü kesimden sonra kırkılp evde ihtiyaç için kullanılabilir, fakat satılıp paraya çevrilmemeli, aksi halde tasadduk edil-melidir.

Kesim işlemi tamamlandıktan sonra çevre temizliğinin iyice yapılması, hayvanın artan parçalarının toprağa derince gömülmesi, mümkün olduğu ölçüde dışarıda hiçbir parçasının bırakılmaması gerekir. Bu husus, kurbanlık hayvana ve kurban ibadetine karşı gösterilecek saygının bir gereği olduğu gibi özellikle büyük şehirlerde ve kalabalık yerleşim birimlerinde sağlık kuralları, çevre temizliği ve insan haklarını gözetme açısından da son derece önemlidir.

BİBLİYOGRAFYA :

el-Muvaṭṭaʿ, "Nezr", 7, "Ḍahâyâ", 4; *Musned*, II, 321; Buhârî, "Akika", 3, 4; Müslim, "Edâhi", 38; İbn Mâce, "Edâhi", 1, 2, 5; Tirmizî, "Edâhi", 10, 18; İbn Hişâm, *es-Sire*, I, 160-164; Mâverîdî, *el-Hâvî'l-kebîr* (nşr. Ali M. Muavvaz – Âdil Ahmed Abdülmevcûd), Beyrut 1414/1994, XV, 67-131; İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, Kahire 1389/1969, VIII, 3-63; Ebû Ca'fer et-Tûsî, *el-Mebsût fi fıkhi'l-İlmâmiyye*, Tahran 1967, I, 387-395; Serahsî, *el-Mebsût*, XII, 8-19; İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥşîl* (nşr. Muhammed Haccî), Beyrut 1404/1984, III, 335-382; Kâsânî, *Bedâ'î*, V, 61-81; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, Kahi-

re 1389/1969, IX, 435-465; Nevevî, *Ravzatü't-tâlibîn* (nşr. Ali M. Muavvaz – Âdil Ahmed Abdülmevcûd), Beyrut 1412/1992, II, 461-504; Abdullah b. Mahmûd el-Mevsilî, *el-İhtiyâr li-ta'li'l-l-Muhtâr* (nşr. Muhsin Ebû Dakika), Kahire 1370/1951, V, 16; Karâfî, *ez-Zahîre* (nşr. Muhammed Bû Hubze), Beyrut 1994, IV, 140-168; İbnü'l-Murtazâ, *el-Bahrü'z-zehhâr*, San'a 1409/1988, IV, 310-322; Şemsedin er-Remlî, *Nihâyetü'l-muhtâc*, Kahire 1386/1967, VIII, 130-150; Buhûtî, *Keşşâfû'l-kınâ*, II, 529-533; III, 5-32; Şevkânî, *Neylû'l-evṭâr*, V, 112-159; İbn Âbidîn, *Reddû'l-muhtâr* (Kahire), VI, 311-335; Evliya Efendi, *Kurban Risalesi*, İstanbul 1325; Cevâd Ali, *el-Mufaṣṣal*, VI, 184-211; M. Saim Yeprem, *Hac ve Kurban*, İstanbul 1965; M. Abdülkâdir Ebû Fâris, *Aḥkâmü'z-z-zebâ'ih fi'l-İslâm*, Zerkâ (Ürdün) 1401/1980, s. 121-161; Ali Osman Ateş, *İslâm'a Göre Câhiliye ve Ehl-i Kitâb Örf ve Adetleri*, İstanbul 1996, s. 191-225; M. Edîb Kelkel, *el-Uḍḥiyye ve'l-'akika ve aḥkâmü't-tezkiye*, Hama 1420/1999; Ali Bardakoğlu, "Kurban", *İlmihal*, İstanbul 1999, II, 1-11; Ekrem Keleş, "Kurbanın Hükümü Konusunda Mukayese-i Bir İnceleme", *Diyanet Dergisi*, XXVI/3, Ankara 1990, s.69-75; A. J. Wensinck, "Kurban", *El²* (İng.). V, 436-437; "Uḍḥiyye", *Mu.F.*, XIII, 307-350; "Uḍḥiyye", *Mu.F.*, V, 74-107.

ALİ BARDAKOĞLU

KURBAN BAYRAMI

(bk. BAYRAM).

KURBET

(القربة)

Kişiyi Allah'a yaklaştıran fiil ve davranış anlamında terim.

Sözlükte "yaklaşmak, yakın olmak" anlamında masdar olan **kurbet** (karâbet), isim olarak "yakınlık, akrabalık" mânasına gelir. Terim olarak ise kişiyi Allah'a yaklaştıran, sevap kazanmaya vesile olan bütün fiilleri ve davranışları ifade eder. Bu tanım, geniş anlamda **kurbân** teriminin de karşılığı olup dar anlamda kurban Allah rızâsı için kesilen hayvan için kullanılır (M. Abdürrahf el-Münâvî, s. 578; Şevkânî, I, 406). Kurbet, ibadet ve taat terimleri, esasen Allah'ın emrine ve rızâsına uygun davranışı ifade yönüyle ortak anlama sahip olup mâsiyetin zıt mânalı olarak kullanılmakla birlikte aralarında bazı farklılıklar söz konusudur. Yapılan tarifler incelendiğinde (Nevevî, I, 312; Zerkâ, II, 367; Zekerîyyâ el-Ensârî, s. 77; İbn Nüceym, I, 96; Ali b. Ahmed el-Adevî, II, 212; Şevkânî, II, 396) bu üç terimin kapsam bakımından dardan geniş doğru sıralanarak ibadetin Allah'a kulluk amacıyla dinde belirlenen fiil ve davranışları, taatin her türlü ilahî emir ve yasağa uymayı, kurbetin ise

mubah davranışlar da dahil olmak üzere kişiye sevap kazandıran ve dolayısıyla onu Allah'a yaklaştıran her türlü fiil ve davranışı ifade ettiği görülür. Bu çerçevede ibadete örnek olarak namaz, oruç, hac ve zekât; taate örnek olarak bunların yanında her türlü ilahî emri yerine getirme ve zina, kumar vb. haramlardan Allah rızâsını umarak sakınma; kurbete örnek olarak da bunlara ilâveten kulluğa güç yetirmek niyetiyle yeme içme, gecenin bir kısmını ibadetle geçirebilmek niyetiyle uyuma ve Allah'ın rızâsını kazanmak amacıyla yapılan mubah fiiller gösterilebilir. Sonuç olarak farz, vâcip, sünnet ve müstehap grubunda yer alan fiillerin hepsi kurbet çerçevesine girdiğinden mükellefin fiillerini kurbet, mubah ve hazr (mâsiyet) olarak üç grupta toplamak mümkündür.

Geniş anlamıyla kurbet ibadet ve taati de kapsadığından bu gruptaki davranışların fert açısından temel amacı Allah'ın hoşnutluğunu sağlayıp sevap kazanmak ve fiiller ancak fâilün bu yönde kasıt ve niyeti bulunması halinde kurbet vasfını kazanır. Diğer bir anlatımla kulun Allah rızâsını amaçlamayan hiçbir davranışı ibadet, taat veya kurbet sayılmaz, dolayısıyla dünyevî bir karşılık beklenerek işlenen bir fiil sevaba vesile olmaz (Cessâs, III, 164; IV, 376). Burada aslolan davranışın esasına ilişkin kasıt olup bu da yapılan ibadetin tür ve cinsini belirlemeyi değil fiilin bir kurbet olduğunun, dinen gerekli görüldüğünün ve kendisine sevap bağlandığının bilincinde olmayı ifade eder. Meselâ insan et ihtiyacı için hayvan kesebilir, rejim yapmak amacıyla yeme içmeden uzak durabilir, temizlik veya serinlemek amacıyla yıkanabilir; ibadet niyeti olmadan bu fiiller kurban, oruç ve gusûl sayılmaz. Kişinin yaptığı ibadetin farz, vâcip veya nâfile türünden olduğunu, hangi vakte ait bulunduğunu belirtmesi ise tayin niyeti olup önceline göre ikinci derecede kalır. Ayrıca insan yeme, içme, çalışma vb. herhangi bir mubah davranışta bulunurken bunu Allahın rızâsına bağlarsa veya bir haram fiilden Allah rızâsını gözeterek kaçınırsa bu davranışı da kurbet niteliği taşır ve sırf bu sebeple ayrı ecir ve sevap kazanır (İzzeddin İbn Abdüsselâm, I, 149-150; Mevâk, II, 124; III, 348). Aksine bir durumda, yani bir ibadet yerine getirilirken Allah rızâsı yerine gösteriş, maddî bir karşılık veya başka bir arzu ve niyet bulunursa ibadet geçersiz olacağı gibi böyle davranan kimse duruma göre günaha da girebilir.

Kurbetin ibadet türünden olması halinde kişinin müslüman olması ve bâliğ değilse bile temyiz çağında bulunması şarttır; aksi takdirde ibadeti geçersiz olup sevap kazanması söz konusu değildir. Bunun dışında kalan vakıf, sadaka, âriyet, hasta ziyareti, cenazeyi techiz, tekfin ve defin gibi taat ve kurbetlerde din şart olmadığı gibi malî olanlar dışında akıl, bu-lûğ ve rüşd de gerekli görülmemiştir. Ayrıca bir ibadetten hâsıl olan sevabın başkalarına bağışlanıp bağışlanamayacağı konusunu da ayrıntılı biçimde ele alan fakihler namaz, oruç, Kur'an okuma gibi sırf (mahz) ibadetlerde daha çekimser davranırken sadaka, köle âzadı, vakıf gibi malî nitelikli ve niyâbet geçerli olan ibadetlerde olumlu görüş bildirmişlerdir (ayrıca bk. İBADET).

BİBLİYOGRAFYA :

Cessâs, *Ahkkâmü'l-Kur'ân* (Kamhâvî), I, 243; II, 173; III, 164; IV, 376; İzzeddin İbn Abdüsselâm, *Kavâ'idü'l-ahkkâm*, Beyrut, ts. (Dârü'l-kütübü'l-ilmiyye), I, 149-150, 176-178; Nevevî, *el-Mecmû'*, I, 312; a.mlf., *Tahrîru elfâzi'l-Tenbih* (nşr. Abdülganî ed-Dakr), Dimaşk 1408/1988, s. 237; İbn Kayyim el-Cevziyye, *İ'lâmü'l-muvakkı'tin* (nşr. Tâhâ Abdürraûf Sa'd), Beyrut 1973, III, 110-111; Zerkeşî, *el-Mensûr fi'l-kavâ'id* (nşr. Teyyîr Fâik Ahmed Mahmûd), Küveyt 1402/1982, II, 367; III, 61-62; Mewâk, *et-Tac ve'l-iklil*, Beyrut 1398, I, 124; III, 348; Zekeriyâ el-Ensârî, *el-Hudûdü'l-enika ve'ta'rîfâtü'd-dakika* (nşr. Mâzin el-Mübârek), Beyrut 1411/1991, s. 77; İbn Nuceym, *el-Bahrü'r-râ'ik*, I, 96; M. Abdürraûf el-Münâvî, *et-Tevkîf 'alâ mühimmâtü't-te'ârif* (nşr. M. Rıdvân ed-Dâye), Beyrut 1410/1990, s. 578; Ali b. Ahmed el-Adevî, *Hâşiye 'alâ Kifâyeti't-tâlibi'r-rabbânî* (nşr. Yûsuf Muhammed el-Bikâî), Beyrut 1412, II, 212, 291, 569; Şevkânî, *Fethu'l-kadir*, I, 406; II, 396; a.mlf., *es-Seylül-cerrâr* (nşr. Mahmûd İbrâhîm Zâyed), Beyrut 1405/1985, III, 316; İbn Âbidîn, *Reddül-muhtâr*, Beyrut 1386/1966, I, 198; "Kur-bet", *Mv.F.*, XXXIII, 92-110.

AHMET ÖZEL

KURÇİ

(قورچی)

Özellikle Safevîler'de

hassa asker topluluğuna verilen ad.

Sözlükte "silâh" mânasına gelen kur veya korun sonuna Türkçe "cı" ekinin getirilmesiyle oluşmuş bir kelimedir. "Silâhlı asker, silâhşör, cebeci, ases, asker, bekçi, muhafız, zırhlı veya atlı asker" anlamlarında İhlanlılar'da, daha sonra Karakoyunlu ve Akkoyunlular'da hassa askerleri için kullanılmıştır.

Osmanlı döneminde "korucu" şeklinde başta Yeniçeri Ocağı'nda olmak üzere çeşitli askerî müesseselerde görevli kimse-

ler için kullanılan bu tabir Safevîler devrinde Farsça'ya geçmiş ve ülkenin ileri gelen kimselerinin çocuklarından teşkil edilen atlı muhafız alayı için kullanılmıştır (Hammer, VII, 73-74). Özellikle Türkmen kabilelerinin atlı askerleri, muhafız birlikleri bu tabirle anılmıştır. Safevî kaynaklarında "kurçî-i şemşîr", "kurçî-i tîr ü kemân" gibi tabirlere rastlanır. Ayrıca hassa muhafız birlikleri için "kurciyân-ı hâssa-i şâhî, kurciyân-ı izâm-ı şâhî" gibi nitelemeler de kaynaklarda yer alır. Kurçilerin âmirine kurçibaşı denirdi. Bu tabir Safevî kroniklerinde 911 (1505) yılından itibaren geçmeye başlar ve emirü'l-ümerâliğe bağlı bir makam olarak zikredilir. Daha sonra I. Tahmasb döneminde emirü'l-ümerânın (beylerbeyi) yerini almıştır. Kurçibaşının emrinde sarık, kılıç, hançer, yay, mızrak, okluk, kalkan, zırh, ayak kabı, kadeh, üzengi, gem ve kuşçu kurçisi olmak üzere on üç kurçî vardı (İA, X, 57).

Bâbürlüler'de muhafız, cephane kumandanı, silâhdar karşılığı kullanılan ve askerî bir rütbe olan "kur beyi" unvanı vardı. Ayrıca kur kelimesiyle türetilen, "silâh deposu veya imalâthanesi" anlamında kurhâne, "bekçi" anlamında kurbaşı terimlerine de rastlanmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Anonim *Tevârih-i Âl-i Osmân* (nşr. F. Giese, haz. Nihat Azamat), İstanbul 1992, s. 133; Bâbü, *Vekâyi'* (Arat), II, 167, 173, 174-175, 625; Selânikî, *Târih* (İpsirli), I, 59, 132, 134, 175, 176, 365; Hammer (Atâ Bey), VII, 73-74; Uzunçarşılı, *Medhal*, s. 183, 188, 189, 225, 258, 264, 285; a.mlf., *Kapukulu Ocakları*, I, 379-381; a.mlf., *Saray Teşkilâtı*, s. 498-500; *CHİr.*, VI, 358; R. Rahmeti Arat, "Kurçî", *İA*, VI, 1014; Tahsin Yazıcı, "Safevîler", a.e., X, 57; R. M. Savory, "Kurçî", *El²* (Fr.), V, 439-440.

ABDÜLKADİR ÖZCAN

KUREŞİ

(القرشي)

Ebû Muhammed Muhyiddin Abdülkâdir b. Muhammed b. Muhammed el-Kureşî el-Misrî (ö. 775/1373)

Hanefî fakihi ve biyografi yazarı.

20 Şâban 696 (13 Haziran 1297) tarihinde doğdu. Büyük dedelerinden Ebû'l-Vefâ'ya nisbetle İbn Ebû'l-Vefâ diye de anılır. Ebû'l-Hasan İbnü's-Savâf, İmâdüddin İbnü's-Sükkerrî, Ebû'l-Abbâs el-Haccâr, Sittülvüzerâ, Reşîdüddin İbnü'l-Muallim ve Kutbüddin el-Halebî'den hadis, Fahreddin Osman b. İbrâhîm et-Türkmânî ile iki oğlu Alâeddin İbnü't-Türkmânî ve

Tâceddin İbnü't-Türkmânî'den fıkıh öğrendi. Ayrıca Ebû Hayyân el-Endelüsî, İbn Seyyidünnâs, Râdiyyüddin et-Taberî ve diğer birçok hocadan çeşitli konularda ders aldı. Hâfız ed-Dimyâtî de kendisine icâzet verdi. Fıkıh ve hadis başta olmak üzere birçok ilim dalında uzman oldu. Kaynaklarda güçlü bir hâfız ve büyük bir âlim olduğu, hadis ve fıkıh alanında tanınmış birçok kişinin kendisinden ders aldığı, güzel yazı yazdığı ve çeşitli kitapları istinsah ettiği kaydedilir. Ancak *Tehzibü'l-esmâ'* adlı eserinin müellif hattı nüshası İbn Hacer'in, "Yazısı güzeldi, fakat mâhir değildi" şeklindeki tesbitini teyit eder mahiyettedir. Kureşî 7 Rebülevvel 775 (27 Ağustos 1373) tarihinde Kahire'de vefat etti.

Eserleri. 1. el-Cevâhirü'l-muğiyye* fi şabâkâtü'l-Hanefiyye. Hanefî ülemâsının hayatına dair günümüze ulaştığı bilinen büyük hacimli en eski çalışma olup 2000'i aşkın biyografiyi ihtiva etmektedir. Eser önce Haydarâbâd'da basılmış (I-II, 1332/1914), daha sonra Abdülfettâh Muhammed el-Hulv tarafından bir baskı ile üç yazma nüshası esas alınarak tenkitli neşri yapılmıştır (I-V, Kahire 1398-1408/1978-1988, 1413/1993). **2. el-İnâye bi-mârifeti (fi tahrîci) eḥâdişü'l-Hidâye.** Eserde, Burhâneddin el-Merginânî'nin Hanefî fıkıhına dair *el-Hidâye*'sinin hadisleri tahrîr edilerek hadis tekniği açısından değerlendirilmiştir. Müellif önsözde (vr. 1^{b-2a}) Hanefîler'in hadis konusuna bakışları, hadisi delil olarak kullanmaları ve buna verdikleri önemle bu konuda Hanefîler'e yöneltilen eleştirilere temas eder. Tahâvî, Ebû Bekir er-Râzî (Cessâs) ve Kudûrî gibi mütekaddimin Hanefî ülemâsının hadisleri değerlendirecek sahil ve zayıf olanları tesbit ettiklerine, sonraki âlimlerin ise bunlara güvenip araştırma yapmadıklarına işaret eden müellif, Ahmed b. İbrâhîm es-Serûcî hariç *el-Hidâye* şârihlerinin de buna yönelmediğini görünce bu kitabı yazdığını, 727 (1327) yılında tamamlayıp 730'da temize çektiğini kaydeder. Eserin bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir (Yenicami, nr. 261). **3. Tehzibü'l-esmâ'ü'l-vâkı'a fi'l-Hidâye ve'l-Hulâsa.** *el-Hidâye* ile Hüsâmeddin Ali b. Ahmed er-Râzî'nin *Muḥtaşarü'l-Kudûrî*'yi şerhettiği *Hulâsatü'd-delâ'il fi tenkihi'l-mesâ'il* adlı kitabında geçen âlimlerin kısaca tanıtıldığı eser alfabetik olarak düzenlenmiştir. Müellifin önsözde, daha önce *el-Hidâye* ile *Hulâsa* üzerine yaptığı (aş. bk.) iki çalışmayı tamamlayıcı mahiyette olduğunu belirttiği bu eser